

**Kapitalismoaren eta teknologiaren
aurkako erresistentziak**

LUDDISMOTIK NEOLUDDISMORA

Irakasgaia: Erakundeen Soziologia
Ikaslea: **Iker Iraola Arretxe**
Soziologia, 3. maila
2004ko maiatzaren 26an

AURKIBIDEA

1. SARRERA.....	2
2. LUDDISMOA.....	3
2.1. Ikupegi historiko bat.....	4
2.2. Luddismoa eta garapen teknologikoari beste erresistentzia batzuk.....	9
2.2.1. Luddismoa eta garapen teknologikoa.....	9
2.2.2. II. Industri Iraultza.....	10
2.2.3. 80ko hamarkadatik aurrera.....	12
3. LANTEGIA KONTROL MEKANISMO BEZALA: PANOPTIKOA.....	13
4. NEOLUDDISMOA.....	16
5. KONKLUSIO MODURA.....	19
6. BIBLIOGRAFIA.....	20

1. SARRERA

Kapitalismoaren ezarpen eta erakundetze prozesua aztertzerakoan, ezin dira alde batera utzi sistema honen ezarpenak eragin zituen erresistentziak. Lan hau testuinguru honetan kokatzen da. Kapitalismoak, antolaketa ekonomiko berri batekin batera, gizarte dimentsio guztiak, pertsonen kontzepzio guztiak, eraldatu zituen (edo oraindik eraldatzen jarraitzen du, kapitalismoaren erakundetzea gaur egun ez baita bukatu). Baina kapitalismoaren prozesu honek, trauma eta tentsio ugari eragiteaz gain, erresistentziak ere ezagutu ditu.

Lan honetan erresistentzia hauetako bati arreta berezia jarriko zaio: luddismoari alegia. Luddismoa kapitalismoaren lehen urratsetan gauzatu zen, eta kapitalismoaren aurkako errotikako ezeztapen bat suposatzen du. Luddismoa historikoki gutxietsia eta erridikulizatua izan da (benetako erresistentzia gehienekin eta, are gehiago, galtzaile atera ezkerro, gertatu legez), baina lan honetan arreta berezia eskainiko zaio bere izaera erradikal eta iraultzailea azpimarratuz.

Hirugarren puntuan, kapitalismoaren gune paradigmaticoa den fabrika aztertuko da, Michel Foucaultek panoptikoaren ideian oinarrituz egiten duen irakurketan zentratuz. Lantegia, ekoizpenerako gune fisikoa izateaz gain, botere harremanak ezartzeko gunea era bada; eta ondorioz, kontrol mekanismo gisa ere uler daiteke. Kapitalismoaren sakoneko ikuspegi bat eskuratu nahi izanez gero, funtsezkoa baita lantegiaren sakoneko izaera hau ikustaraztea, horrela zenbait erresistentzia mota (luddismoa, kasu) hobeto ulertu eta beraien sakoneko garrantziaz jabetu ahal izateko.

Laugarren puntu bezala, azkenik, luddismoarekin jaiotako erresistentzia horiek gaur egun duten isla aztertzen da eta, bereziki, neoluddismo deitu dezakegun fenomeno. XIX. mendeko ludditek bezala, XXI. mendean teknologiaren aurkako mugimendu erradikala ere aipatuko da.

2. LUDDISMOA

Luddismoa tradizionalki (hezkuntza sisteman hala irakasten dute normalean) langile mugimenduaren etapa primitibo edo *proto-langile mugimendu* bezala aztertu izan da. Horrela, luddismoa makinak suntsitze hutsarekin lotu izan da. Hau da, Industri Iraultzaren lehen garaietan, Ingalaterrako langileek pairatutako lehen esplotazio zeinuen aurreran, emandako erantzun irrazional eta espontaneo bezala ikusi da. Luddismoa, beraz, irrazionaltasuna, bat batekotasuna, antolakuntza eza eta kontzientzia ezarekin lotu dute, besteak beste. Marxismoak ere horrela ikusi du historikoki luddismoa, honen lekuko ditugarik Marxen beraren ondorengo hitzak:

“La destrucción masiva de maquinaria (...) conocida como Movimiento Luddita, dio a los gobiernos reaccionarios un pretexto para la adopción de las medidas más reaccionarias y enérgicas. Faltaban tiempo y experiencia antes de que los obreros aprendiesen a distinguir entre la maquinaria y su empleo por parte del capital, y a dirigir sus ataques no contra los instrumentos materiales de la producción sino contra el modo en que estos se usaban”¹.

Luddismoa, aitzitik, beste modu batera ulertu daiteke (eta zenbait autoreren arabera, beste modu batera ulertu behar da). Lan honetan beste ikuspegi hau landuko da. Jarraian, Thompsonen azterketa historikoan oinarrituz, luddismoari egozten zaizkion pekatuetako batzuk (antolakuntza eza, irrazionaltasuna...) errealitatean ez zirela hala gertatu ikusiko da. Ondoren, Noblek luddismoari buruz egiten duen irakurketan oinarrituz, mugimendu honek inposatzen zaigun aurrerapenaren eta teknologien aurkako erresistentzia gisa duen izaera azpimarratuko da.

¹ Marx, Karl, Noble (2000)-n aipatua, 115. orr.

2.1. LUDDISMOAREN IKUSPEGI HISTORIKO BAT

Thompsonen *La formación de la clase obrera en Inglaterra*-n² egiten duen azterketa historiko sakonaren bidez, luddismoari buruz emandako irudia (hots, antolakuntza eza eta espontaneismoa) ezeztatzen ditu guztiz.

Lehenik eta behin, mugimendu luddita eman zen kontestua deskribatzen digu Thompsonen. Ohialgintzako langileen (batez ere; nahiz eta sektore ugari parte hartu matxinadan) jarrera ulertu ahal izateko, kontuan izan behar dugu langile sektore hauek gremioen mundutik zetozela. Artisau izatetik langile izatera pasa ziren. Gremioetan langileen egoera eta, batez ere, langile eta patroien arteko botere harremanak, guztiz desberdinak ziren lehen kapitalismoko langile-patroi botere harremanekin alderatuz gero. Gremioetan harreman zuzena zuten artisau langileek patroiarekiko, erlazio hori babeseraino iristen zelarik. Horrela, adibidez, patroei batek artisau bat kaleratu behar zuenean, lanpostu berri bat bilatu behar zion. Baina lehen fabriken sorrerarekin – kapitalismoaren lehen urratsekin–, langileen egoera errotik aldatu zen: Soldatapeko langileak patroien aginduak eta diziiplina bete behar zituen, soldatak merkatuaren gora-beheren arabera alda zitezkeen, etab. Artisauak zituen hainbat askatasun eta eskubide galdu zituen langileak. Testuinguru honetan, komunitateak –bere balioei jarraiki– guztiz zilegizkotzat jotzen zuen hainbeste kalte sortzen zieten makinak suntsitzea. Puntu hau oso garrantzitsua da mugimendu ludditak eskuratu zuen indarra ulertzeko; finean, komunitateak begi onez ikusten baitzituen beraien ekintzak. Lehen kapitalisten jarduna, aldiz, gaitzesten zuten. Hobsbawne historialariaren hitzetan, “*los que destruían las máquinas encontraban una simpatía desbordante en todas las capas de la población*”³.

Honekin ere uler daiteke nola 1810etik 1820ra iraun zuen mugimendu honek, nahiz eta errepresio bortitza jasan (Australiara deportazioak eta heriotz zigorra barne), *garai* atera zen hein handi batean Britainia Handiko armadaren aurrean. 1812an eraso ludditak ematen ziren lurraldeetan Wellingtonek Napoleonen aurka erabili zituen baino soldadu gehiago zeuden (12.000 zehatz esanda), eta hala ere,

² Thompson, E.P., *La formación de la clase obrera en Inglaterra*, 2. liburukia, Editorial Crítica,artzelona, 1989. Hondoko kapitulu batez ere: “Un ejército de reparadores”, 121-186. orr.

³ John eta Paula Zerzanen *¿Quién mató a Ned Ludd?* testuan aipatua, 2. orr.

“el ejército salió ridiculizado. ¡Cuánta marcha y contramarcha! (...) Y cuando finalmente las compañías llegaron a su destino, fue justo a tiempo para ser testigos del daño causado y confirmar que los causantes habían escapado (...) y finalmente regresar a sus cuarteles entre el abucheo de las viejas del lugar y el griterío de los niños”⁴.

Mugimendu luddita, horrela, indartsu agertu zen Estatuaren aldetik pairatzen zuen errepresioaren aurrean. Honek mugimenduaren izaera espontaneo eta irrazionala ezeztatzen du, errepresioaren aurrean ongi antolatuta egotearen itxura zabaldu zelarik: Biztanleriaren artean zin-egiteen⁵, elkarte sekretuen eta halako kontuen zurrumurruakl hedatu ziren (eta Thompsonenek hauek errealitatean gertatu zirela frogatzen du).

Kontestu honetan, Estatuaren aparatuak mugimenduan infiltratzen saiatu ziren. Baina talde ludditetan infiltratzea zaila izan zen, mugimenduaren hedapena kontuan hartuz ez zalarik ia penetrazio polizialik ezagutu. Honen adibide eta aurrean aipatutako biztanleriaren sostenguaren erakusgarri dugu Nottinghamera poliziako bi epaile eraman zituztenean, Barne Ministeriora bidalitako informe batean ziotena: *“Casi todo aquel que pertenece a la clase más baja, tanto en la ciudad como en el campo, esta a su lado”⁶.*

Ildo beretik, Thompsonenek luddismoa mugimendu ia-matxino [*movimiento cuasi-insurreccional*] bezala definitzen du. Hau da, bere aburuz, luddismoa ezin da guztiz mugimendu iraultzaile bezala definitu, baina bai erakusten duela joera hori.

Era berean, Thompsonenek garrantzi berezia eskaintzen dio luddismoaren heterogeneotasun geografikoari. Hau da, luddismoa ez zen nazionala izan bere hedapenean (nahiz eta bere oihartzun eta eragina Ingalaterra osokoa izan). Xehetasun handietan sartu gabe, aipatu beharra dago luddismoa foko desberdinetan eman zela. Lehenik eta behin, 1811n Nottinghamen, manifestazio bateko istilu bezala hasi zen (non Arnold hirian 16 telare suntsitu zizuten manifestariak mozorrotu gabe eta jendearen txaloen artean); baina handik aurrera, forma eta ekinbide diziplinatua hartu zuen: *“La destrucción de telares dejó de ser obra de alborotadores y pasó a serlo de bandas más*

⁴ Lord Byron-en diskurtsoa Lorden Ganbaran (1812ko otsailaren 27an). Noble (2000)-n aipatua, 109. orr.

⁵ Jurametuak aipatzen ditu Thompsonenek behin eta berriz mugimenduaren ezaugarri bezala.

⁶ Thompson, *op. cit.*, 59. orr.

pequeñas, disciplinadas, que se movían con rapidez, de un pueblo a otro, por la noche”⁷.

Telareen erreketak burutzen zituztenak halako komando antzeko batzuk ziren, mosketoiak, pistolak, aizkorak eta mailuak⁸ zituztenak. Thompsonnek azpimarratzen duen bezala, planifikazioa eta metodo jakin bat jarraitzen zutela erakusten zuten ludditen erasoek. Beraz, luddismoari egozten zaion antolakuntza eza hori guztiz ezeztatua gelditzen da. John eta Paula Zerzanen hitzetan, “*los ludditas se organizaron local e incluso federalmente agrupando a los obreros de todos los ramos con una coordinación sorprendente*”⁹. Komando hauen buru pertsona bat zegoen, beti *Ludd Jenerala* deitua.

Hilabete batzuren ostean, Nottinghameko luddismoa baretu eta beste zonalde batzuetara trasladatu zela esan dezakegu. Honen arrazoia ludditen arrakasta da, eskualde horretako telare gehienak suntsitu baitzituzten. Hortaz, luddismoa Lancashire eta Yorkshire eskualdeetara *mugitu* zen, antza bertako langileek Nottingham ingurukoengandik ikasi baitzuten. Ondorioz, mugimendu luddita zonaldez zonalde garatu zen, ez zelarik Ingalaterra mailan batera eman, eskulade jakin batzuetan soilik baizik. Thompsonnek ere, halere, probabilitate handia eskaintzen dio lurralde desberdinen arteko ludditen nolabaiteko koordinazioa izateari.

Geografikoki aldakorra izatearekin batera, kontuan izan behar da eskualde bakoitzean ezaugarri propioak zituela luddismoak. Yorkshiren, adibide modura, ludditek urrats bat aurreratu zuten euren borroka Nottinghamen ia *itzalita* zegoen bitartean: Behin ekoizle txikien makina gehienak apurtuta zeudela, fabrika handiei erasotzeari ekin zioten. 1812ko apirialren 9an 300 gizonez osatutako *armada luddita* batek Leedsko bi fabrika garrantzitsu erasotu eta erre zituen. Eraso kate baten lehenengoa izango zen hau; armada klandestino batez hitz egin daitekeelarik (ugariak izan ziren, era berean, etxez etxeko armen errevisa handiak).

⁷ Thompson, *op. cit.*, 131. orr.

⁸ Mugimendu ludditaren sinboloa telareak apurtzek mailuak ziren.

⁹ John eta Paula Zerzanen testua, 3. orr.

Aipatu beharra dago, bestalde, kronologikoki ere gora-beherak izan zituela mugimenduak. Ez zen era homogeneo batean 1810etaik 1820ra eman, jauziekin baizik. 1814tik 1816ra, adibidez, Nottingham aldean berriro gertatu ziren eraso ludditak.

Aipatu bezala, ludditen jardunak errepresioa eta legeen gogortzea izan zuen erantzun bezala Estatuaren aldetik. 10 urteren buruan izan bazen ere, “*el luddismo desapareció en medio de detenciones, traiciones, amenazas y desilusión*”¹⁰. Hala ere, ez dugu ulertu behar luddismoa Estatuak likidatu zuenik. Aitzitik, ludditetako askok borrokan jarraitu zuten, mugimendu demokrata eta errepublikazale pro-frantsesetan. Luddismoa, hortaz, eraldatu zela defendatzen dute autore batzuek (Thompson, kasu); beste batzuek, aldiz, bestelako irakurketak burutzen dituzte.

John eta Paula Zerzanek, adibidez, luddismoaren amaiera sindikatuen indartzearekin lotzen dute. Autore hauek ez dute onartzen luddismoa beste biderik (sindikalismoa) ez egotearen ondorio zenik. Eraso ludditak baino lehen eta hauek iraun bitartean, sindikatuak (*trade unions*) egon bazeuden, nahiz eta *Combination Acts* legeen eraginez 1799tik 1824ra debekaturik egon. Autore hauen iritziz, luddismoak aparatu sindikalari aurre egin behar izan zion, eta sindikatuen begietan arrisku bat suposatzen zuen; sindikatuen antolaketatik at egonda langileen autoorganizazioan oinarritzen baitzen mugimendu luddita. Ondorioz, bereizketa argia egiten dute sindikalismoaren eta luddismoak, neurri batean behintzat, ordezkatzeko zuen langile autonomiaren artean. Bereizketa eta interes kontrajarri hauen eraginez, sindikatu gehienek ludditen aurkako jarrera hartu zuten. Tejedoreen komite sindikalak, adibidez, telareak ez erasotzeko agindua zabaldu zuen eraso ludditak ematen ziren garaian.

Ildo honetatik, autore hauek erantzukizun zuzena leporatzen diete sindikatuei luddismoaren amaieran: “*El sindicalismo tuvo una participación esencial en su derrota por medio de las divisiones, la confusión y el agotamiento de energías*”¹¹. Eta ondoren, behin 1824an sindikatuak legeztatu ondoren, langileen erresistentzia kapitalismoarentzat jasangarriak ziren eremuetara mugatu zen: soldatak eta lan orduak. Ondorioz, kapitalismoa bera erradikalki kuestionatzen zuen mugimendua (luddismoa), sistemaren

¹⁰ Thompson, *op. cit.*, 145. orr.

¹¹ John eta Paula Zerzan, 2. orr.

oinarri bera zen progresoaren ideia kuestionatzen ez zuen mugimendu batean bilakatu zela defendatzen dute autore hauek.

Amaitzeko, mugimendu ludditaren garrantzia erakusten duten Thompsonen hitz hauek: “*Pocas veces en la historia de Gran Bretaña ha estado más extendida la furia genuinamente insurreccional*”¹². Langile erresistentzia honek, hortaz, inplikazio bereziak dauzka *zibilizazioaren* bihotzean, kapitalismoaren bihotzean garatu zela kontuan hartuz, ondorengo puntuan aztertuko den bezala.

¹² Thompson, *op. cit.*, 149. orr.

2.2. LUDDISMOA ETA GARAPEN TEKNOLOGIKOARI BESTE ERRESISTENTZIA BATZUK

2.2.1 Luddismoa eta garapen teknologikoa

Luddismoaren izaera antolatu eta insurrekzionala azpimarratu ondoren, puntu honetan luddismoa garapenari erresistentzia bezala ulertuta duen garrantzia azpimarratuko da David F. Nobleren *Una visión diferente del progreso*¹³ lanean oinarrituz.

Thompsonen luddismoari garrantzi historiko handia ematen badio ere, Noblek pauso bat aurrerago eman eta luddismoaren defentsa sutua egiten du, mugimendua *iraultzaile* bezala definituz. Bere ustez, ludditak pertsona ez arrazional, atzeratu... batzuk baino, beren garaiari aurreratu ziren subjektuak ditugu, teknika berrien inposizioaren atzean langileen botere galtze bat ezkutatzen zela ikusi baitzuten. Ondorioz, Nobleren aburuz, ekintza zuzenean oinarrituriko mugimendu honek bi ezaugarri guztiz positiboak ditu:

- Zehaztasuna, esplotazio baldintza zehatzei aurre eginez abstraktutasunean eta diskurtso teorikoetan erori gabe.
- Gatazka eta oposizioa lantegian bertan aurrera eramatea.

Ondorioz, makinaren suntsitzea (finean, luddismoak egin zuen gauza garrantzitsuena eta gaur egun ezagutua izatearen arrazoia) langileriaren mobilizazio estrategia gisa uler daiteke, aurrean aipatutako bi ezaugarri horietan oinarritua.

Makinaren izaeraren inguruan, teknologia honek kapitalismoaren finkapenean duen garrantzia azpimarratu beharra dago. Horrela, **makinariak kapitalismoaren ikusezintasuna dakar berarekin**. Patroiak edota enpresariak erritmoak markatu beharrean, makinak –zerbait *neutroa* bezala ikusia– markatuko dizkio langileari; ondorioz, esplotatzailearen *deshumanizazioa* emanez.

Kapitalismoaren finkapenaren lehen urratsetan emandako egoera (non erresistentzia luddita garatu baitzen), gaur egungo egoerarekin konparatzen du

¹³ Noble, David F., *Una visión diferente del progreso. En defensa del luddismo*, Alikornio, Bartzelona, 2000.

Noblek¹⁴. Luddismoak teknologia berrien –eta hauei lotutako garapen edo progresoareen ideiarene– kuestionamendua suposatzen duen bitartean, gaur egungo gizartean teknologia berriak eta garapena zerbait natural legez hartzen dira. Are gehiago, teknologia garapenarekin parekatzen da modernitatearen diskurtsoan. Ondorioz, Nobleren iritziz fatalismoa da nagusi, ez baita inondik inora kuestionatzen ea teknologia horiek geure bizitzak hobetzen dituzten. Finean, teknologia objektu neutral baten moduan aztertuz, bere benetako izaera ezkututzen da; hots, erabaki politiko jakin batzuen ondorio dela.

Naturalizazio prozesu honek garapenaren aurkako oposizioa ezeztatu du; hemendik datorrelarik luddismoaren garrantzia soziologikoa: Luddismoa progresoareen aurkako erresistentzia sinboliko –eta praktiko– garrantzitsua da. Ildo honetan, ezin daiteke aipatu gabe utzi zientziak diskurtso honen legitimazioan jokatu duen ezinbesteko papera.

Honekin batera, Noblek garapen teknologikoaren legitimazioan marxismoak jokatutako papera ere azpimarratzen du. Finean, diskurtso bera da kapitalismoak eta sozialismoak afera honen aurrean daukatena. Honela, bi sistemetan teknologiarekiko kultura izan da nagusi. Are gehiago, kapitalismoak garapenerako teknologiaren ezinbestekotasuna azpimarratzen duen bitartean, marxismoak urrats bat gehiago eman eta teknologian oinarritu ditu emantzipaziorako ilusioak. Ondorioz, sozialismoak kapitalismoak baino kultu handiagoa eskaini dio garapen teknologikoari (hau guztiagatik, marxismoak luddismoa *heldutasun falta* bezala kontsideratu izan du).

2.2.2. II. Industri Iraultza

Noblek, luddismoa eta honek garapen teknologikoarekiko errefusapen bezala suposatzen duena azaldu ondoren, II. Industri Iraultza bezala deitzen duenaren baitan emandako prozesua aztertzen du. 60. hamarkadan prozesu produktiboan automatizazio handia emango da; ondorioz, teknologiaren inplikazio sozialen inguruko eztabaida emango da. Automatizazioaren eraginez, langileen mugikortasuna (bai geografikoa eta baita, beherantz emanda, lanpostu mailari dagokionez ere) izugarri areagotuko da, aldi

¹⁴ Kontuan izan behar da Nobleren testuaren jatorrizko bertsioa, ingelesez, 1989 inguruan idatzi zela, gaur egun informatikaren eta, oro har, teknologia berrien eboluzioa kontuan hartuz, bere hitzak are argiago ikusten dira.

berean deskualifikazioa eta diziplinamendua hedatuz. Langileriak, testuinguru honetan, erresistentzia zeinuak erakutsiko ditu, garai honetan greba gogorrak¹⁵, absentismoa, luddismoa birgogoratzen dizkiguten sabotajeak eta baseko militantziaren areagotzea (sindikalismo tradizionalaren egiturak gaindituz) ugarituko dira. Erresistentzia honen adibide modura, Volvo automobil enpresaren AEBetako lantegi handienean eguneroko absentismoa %15era iritsiko da. Era berean, lantegian bertan egindako sabotajeen berpizkundera ere ezagutuko da, borroka molde hau kapitalismoaren sinboloen aurka erabiltzera mugatu gabe.

Egoera hau emango den estatuen (mendebalde *garatu* osoa) erantzuna bikoitza izango da. Alde batetik, errepresioa indartuko dute; 1970ean, adibidez, Frantziar estatuan lege berezia ezarri zuten. Bestetik, teknologiaren gaineko eztabaida lantegietatik ateratzen saiatuko dira, gaiaren azterketan espezializatutako fundazioak eta ikerketa talde sindikalak sortuz. Bigarren planteamendu honekin, eztabaida teknologikoak bere zehaztasuna galdu eta abstraktutasuna hartuko du, beti ere orainalditik atereaz eta etorkizunera bideratuz. Ondorioz, konkretutasunean eta orainaldian sortutako langile borroka desagertuko dira kapitalaren estrategia honen eraginez.

Testuinguru honetan, teknologia politika gisa hartua izan da, batez ere ezker politikoaren aldetik. Nobleren aburuz, teknologia politikarekin parekatzeak bi inplikazio positibo ditu erresistentziaren garapenaren aldetik:

- Teknologia botere harremanen adierazle bezala ikustea eta, beraz, boteretsuen arma gisa.
- Teknologia berrien inposizio basatia gelditzearen kontzientzia zabaltzeko aukera ematea.

Hala ere, Noblek alde negatiboak ere ikusten ditu teknologia eta politikaren parekatze honetan. Ikuspuntu honek, finean, ez dio teknologia fetitxe gisa ikusteari uzten (kapitalismoaren aldekoek zein marxistek egiten duten bezala). Noblek, horrela, luddismoaren planteamenduarekin bat egin eta teknologiari aurre egitea proposatzen du alternatiba bezala, beti ere konkretutasunean eta orainaldian oinarrituz eta borroka esparru bezala lantegia finkatuz.

¹⁵ Jatorrizko testuan *huelgas salvajes*, moduetan gogorrak eta patronalarekiko negoziazio huts batera soilik bideraturik ez zeudenak.

2.2.3. 80ko hamarkadatik aurrera

1980ko hamarkadatik aurrera, prozesu berria emango da. 60.ekoan automatizazioa izan bazen, 80ko hamarkadatik aurrera informatizazioak eragin handia izango du prozesu ekonomikoan. Informatikaren hedapen honen eraginez, lanpostuen galerak eta desprofesionalizazioa emango dira, besteak beste. Ildo honetan, Noblek teknologia berri honen inposizioaren aurkako erresistentzia adibide ugari aipatzen ditu. Adibidez, garrantzirik gabeko datu kopuru handiak ordenagailuetan sartzearena. Erresistentzia hauen eraginez, langileek indar positio bat eskuratzen dute teknologia berrien sarrerari buruzko negoziazioetan.

Era berean, teknologia hauek geroz eta erasotzeko errazagoak dira. Hein handi batean, zuzendaritzek geroz eta dependentzia handiagoa erakusten dute teknologia hauekiko. Testuinguru honetan, gaur egun *neoludditez* hitz egiten hasi da, teknologiaren aurkako subjektu zein talde erradikal bezala ulertuta. Finean, teknologia berriak –eta batez ere informatika– kontrol mekanismoak kontsideratzen dituzte, hauen aurkako sabotaje birtualak (batzuk hedabideetan agertzen direnak eta beste asko iritzi publikoari izkututzen zaizkionak) ugariak direlarik. Erresistentzia berri hauen adibide batzuk 4. puntuan azalduko dira. Hori baino lehen, hala ere, lantegiaren kontrol izaeran sakonduko dugu.

3. LANTEGIA KONTROL MEKANISMO BEZALA: PANOPTIKOA

Michel Foucaultek garatutako panoptismoaren ideian oinarrituz, lantegiaren kontrol izaera eta lantegiak botere harremanen gatazka gune bezala duen izaera azalduko da puntu honetan.

Panoptiko kontzeptua Jeremías Benthamek garatu zuen XVIII. mendean¹⁶. Eraikin baten proiektua zen, espetxe modura erabiltzeko. Eraikin zirkular batean zeldak daude; erdian dorre handi bat, eta gela guztiak leiho handiekin. Argiaren efektu batengatik zeldak kanpotik ikus daitezke, baina barrutik ezin da kanpoko ezer ikusi. Eraikin honekin, “*baste pues situar un vigilante en la torre central y encerrar en cada celda un loco, un enfermo, un condenado, un obrero o un alumno*”¹⁷. Ondorioz, panoptikoak begiradaren bidezko kontrol osoa sinbolizatzen du. Begirada berri bat: zentralizatua. Finean, begirada funtzio zaintzaile¹⁸ bezala. Foucaultek begirada menperatzaile unibertsal hau *guztia ikus dezakeen botere*¹⁹ bezala definituko du. Zelda hauetan, horrela, ez da itzalik, iluntasunik... egongo; itzalek hein handi batean babesa sinbolizatzen baitute testuinguru honetan.

Planteamendu hau ospitaleetan hasi zen garatzen XVIII. mendean, espetxeetan XIX. ean, lantegietan ondoren, etab... Panoptismoaren ideiak boterearen teknologia suposatzen du, zaintzaren arazoak konpontzeko sortzen den botere teknologia espezifikoa hain zuzen. Foucaultek hala ere ez du sinplifikazioetan erori nahi. Panoptismoa, ikustean oinarritutako botere gisa, botere teknologia konplexuaren atal bat da, kontuan hartu beharrekoa baina ez bakarria:

*“En las técnicas de poder desarrolladas en la época moderna, la mirada ha tenido una importancia enorme (...), pero está lejos de ser la única ni siquiera la principal instrumentación puesta en práctica”*²⁰.

¹⁶ Hala ere, Benthamek ideia teorizatu baino lehen, aurretik jada funtzio bera zuten eraikinak garatu zituzten, beti ere kontrolaren eta boterearen inposizioaren ideia berarekin. Adibidez, 1755an Parisko Eskola Militarrean soldaduen gelak kanpotik ikus zitezkeen, errepresio sexualerako (masturbazioaren debekua) helburu argiarekin.

¹⁷ Foucault, Michel, *El ojo del poder*, 10. orr.

¹⁸ *Vigilante*-ren zentzuan.

¹⁹ *Poder omni-contemplativo* jatorrizko testuan.

²⁰ Foucault, *op. cit.*, 18. orr.

Finean, Benthamek irakaspen soziologiko garrantzitsua ematen digu Foucaulten aburuz: gizakien pilaketaren afera botere terminoetan planteatzea; gizaki multzo handi bat gizabanako bat bezala kontrolatuz. Horrela,

“Las mutaciones económicas del siglo XVIII han hecho necesaria una circulación de los efectos de poder a través de canales cada vez más finos, hasta alcanzar a los propios individuos, su cuerpo, sus gestos, cada una de sus habilidades cotidianas”²¹.

Eta noski, lantegia botere harremanen kontestu pribilegiatua dugu eta, beraz, panoptismoaren ideia bidez azaltzen den prozesu hau eman den testuinguru garbia.

Ildo beretik, panoptikoan guztien beste guztien aurkako kontrola dago indarrean: bata bestea kontrolatzen du. Benthamek *“cada camarada se convierte en vigilante”* hitzekin laburtuko du ideia hau. Lantegian arazo hau argia da, botere posizioan dauden asmo gisa behintzat.

Finean, kontrol eta botere mekanismo honek boteretik kanpo (begiradatik at) zerbait egitearen asmoak ere ezeztatzen ditu, eta areago zaintzailearen aurka egitearena. Aurka egiteko ahalmenik ez dagoelako, batetik, baina nahiak ere ezeztatzen direlako ere, bestetik. Honela, kontrol mekanismoen kostu ekonomikoak gutxitzen dira, biolentziaren erabileraren beharra minimoa baita (eta biolentzia dosi handia behar duen botere egiturak erresistentzia gehiago sorrarazten ditu). Baina panoptikoaren eredian **begirada batekin nahikoa da gizaki multzo bat kontrolatzeko** eta, ondorioz, gizatalde hori menerapen posizio batean mantentzeko. Begirada honen izaera beldurgarria izatera iristen da:

*“Una mirada que vigile, y que cada uno, sintiéndola pesar sobre sí, termine por interiorizarla hasta el punto de **vigilarse a sí mismo**; cada uno ejercerá esta vigilancia sobre y contra sí mismo”²².*

Era berean, ezin dugu ahaztu panoptikoaren kontrola bikoitza dela: dorrean dagoen zeldetan daudenak kontrolatzen ditu, baina baina zaintzaileak ere. Eskema hau fabrikara eramana, zuzendaritzak langileak kontrolatzen ditu, baina baita kapatazak ere.

²¹ Foucault, *op. cit.*, 14. orr.

²² Foucault, *op. cit.*, 18. orr.

Bestalde, panoptismoaren planteamendu honetan guztian, Foucaulten botereari buruzko kontzepzioa islatzen da. XIX. mendetik aurrerako gizarteetan, boterea ez da jaiotzaren ondorioz gizabanako batek lortzen duen zerbait; boterea ez da edukitzen ezta erabiltzen ere. Aitzitik, jaberik gabeko makineria baten moduan ulertzen du Foucaultek boterea, non bertan edukitzen den posizioaren arabera ondorio desberdinak sortu baitaitezke (supremazia, kasu). Posizio edo kokapen hauen bidez lortzen da gizarte klase jakin baten domeinua. Era berean, boterea ezin dugu legeekin, Estatuarekin... soilik identifikatu.

Panoptismoa eta tailerren arteko harremanari dagokionez, panoptikoaren eskema neurri batean tailerretan aplikatu zen, hau oso garrantzitsua izan zelarik kapitalismoaren finkapenean. Foucaultek horrela azaltzen du:

“No se puede comprender el desarrollo de las fuerzas productivas propias del capitalismo, ni imaginar su desarrollo tecnológico, si no se conocen al mismo tiempo los aparatos del poder. Es el caso, por ejemplo, de la división de trabajo en los grandes talleres del siglo XVIII, ¿cómo se habría llegado a este reparto de tareas si no hubiese existido una nueva distribución del poder al propio nivel del remodelamiento de las fuerzas productivas? (...) fue necesario que se produjera a la vez esta nueva distribución de poder que se llama disciplina, con sus jerarquías, sus cuadros, sus inspecciones y sus domesticaciones”²³.

Ondorioz, neurri batean tailerretako antolaketa armadakoarekin parekatzen du Foucaultek. Era berean, lanari hiru **funtzio** egozten dizkio:

- Funtzio produktiboa.
- Funtzio sinbolikoa.
- Funtzio diziplinarioa, lana domestikazio modu bezala.

Prozesu honek guztiak eta lanaren izaera hirukoitz honek erresistentziak sortzen dituela ez dugula ahaztu behar gogorarazten digu Foucaultek. Lan honetan erresistentzia honetako adibide batzuk aipatu ditugu, luddismoan zentratuz batez ere. Orain, erresistentzia *luddita* honen gaur egungo adibide batzuk aipatuko ditugu.

²³ Foucault, *op. cit.*, 21. orr.

4. NEOLUDDISMOA

Luddismoa Noblek emandako zentzuarekin ulertuz gero, hots, garapen (edo garapenkeria) teknologiko inposatuaren aurrean, inposizioa pairatzen duten subjektuen aldetik emandako erantzun kontziente bezala, gaur egun erresistentzia *luddita* bat egon badago. Erresistentzia honek teknologiak gure bizitzen gain dakarren desnaturalizazioa du jomuga bezala. Horrela, gaur egun ugariak dira teknologia berrien sinbolo gorenena den informatikaren aurka gertatzen diren erasoak. Eta informatikaren arloan, aipamen berezia behar du internet sarean gertatzen diren erasoak: birusak sortu eta zabaltzea, spam delakoa (inolako zentzurik ez duten milaka mezu e-postaz bidaltzea), enpresa garrantzitsuen web orrien aurkako sabotajeak, etab... Ekintza eta eraso hauek guztiak, hala ere, motibazio, helburu nahiz egile ugari eta desberdinak dituzte. Honengatik, zaila da ekintza hauen atzean dagoen korrante hori aztertu eta definitzea. Finean, ekimen horien atzean dirua lortu nahi duen txantajista bat, denbora-pasan ari den norbait, ospea maite duena edota militante politiko bat egon daitezke, besteak beste.

Hala ere, internet sarean bertan gai honi buruz informazioa bilatzerakoan, maiz agertzen den kontzeptu batek esangura handia dauka: **neoluddismoa**. Gaur egungo gizartea Castellsen *sareko gizarte* kontzepzioarekin uler daiteke, zeinaren bidez gizarteak duen sare antolaketa islatzen den, teknologia organizatibo zein sozial batean oinarritua. Gizarte antolaketa hau, hala ere, sortze prozesuan dago oraindik; ez da amaitu. Egoera honetan, bi jarrera estremo sortzen dira Rodolfo Herrera Zuzenbide Informatikoko irakasle txiletarraren ustez²⁴: teknofiloak eta neoludditak. Lehenak, gizartearen arazo guztiak teknologiaren eta bere garapenaren bidez konponduko direla uste dutenak dira. Esan beharrik ez dago, hain era estremoan ez bada ere, inplizituki jarrera hau oso hedatuta dagoela gizartean. Bestetik, neoludditak ditugu. Hauek aldaketa teknologikoa erradikalki errefusatzeko dutenak dira. Definizio ugari egin daitezke halere, adibidez: “[los neoludditas son] quienes suelen oponerse de modo estéril y desesperado a los cambios tecnológicos”²⁵. Definizio honetan, XIX. mendeko ludditekin egin bezala, mugimendu edota korrante hau desprestigiatu egiten da, bere jarduna

²⁴ Atal hau Txileko Unibertsitate Zentraleko Zuzenbide Informatikoko irakasle honen idazlanean oinarriturik dago: Herrera Bravo, Rodolfo, *Ciberespacio, sociedad y derecho*. Internetetik hartua.

²⁵ Graham, G., *Internet, una indagación filosófica*, Herrera Bravoren testuan aipatua, 10. orr.

etsipenarekin eta antzutasunarekin lotuz. Ildo honetan, Toffler autoreak “barbaro berriak” deitzen ditu neoludditak, eta Suñe-k ondokoa dio:

“[los neoludditas] con sus actitudes reaccionarias en contra del proceso de globalización, se ponen a la par del fundamentalismo religioso o las corrientes xenófobas, creando una suerte de “ecoteocracia” que aspira a una regresión al pasado preindustrial”²⁶.

Agerian geratzen denez, autore desberdinen iritzi hauek guztiek neoluddismoak suposatzen duenaren kritika gogorra eta desprestigioa suposatzen dute. Esan beharra dago mundu akademikotik egindako irakurketa gehienak norabide honetan ematen direla. Hala ere, neoluddismoa hobeto ulertu ahal izateko, beste ikuspuntu baten berri izatea ezinbestekoa da; edozein iritzi kritikatzeko ezaugutu behar baita. Horrela, Theodhore Kaczynski-ren (Unabomber bezala ezagutua) pentsamendua ere aipatu daiteke; honela dio:

“La revolución industrial y sus consecuencias han sido un desastre para la raza humana. Han aumentado mucho la esperanza de vida de quienes vivimos en países “avanzados”, pero han desestabilizado la sociedad, han hecho que la vida sea insatisfactoria, han sometido a indignidades a seres humanos, han producido un sufrimiento psicológico en el Tercer Mundo (también un sufrimiento físico) y han infligido grave daño al mundo natural”²⁷.

Esan bezala neoluddismoa ezin daiteke mugimendu batera mugatu, eta are gutxiago pertsona batera. Korronte anitza dugu, puntu amankomun bakarra daukana: gaur egungo gizarte teknologikoari oposizioa egitea. Hala ere, korronte honi lotutako web horri askotan²⁸ aipatzen da **Unabomber**-en historia, bere kasua sinbolo bezala erabiltzen dutelarik. Web orri hauek “antizibilizazio mugimendu” edota primitibista bezala definitzen dute euren burua, eta Ned Ludd eta luddismori erreferentziak konstanteak dituzte (adibidez, beraien eztabaida foroa *Ned Ludd vive* deitzen da).

Unabomberren historiara itzuliz, ezizen honen atzean 1978tik 1995era AEBetan 16 lehegailu jarri zituen pertsona dago. Ekintza hauen errudun bezala Theodhore Kaczynski unibertsitateko matematikako irakasle ohia jo zuten; gaur egun espetxean

²⁶ Suñe, E., *La sociedad civil en la cultura postcontemporánea*, Herrera Bravoren testuan aipatua, 10. orr.

²⁷ Kaczynski, T., Herrera Bravoren testuan aipatua, 10. orr.

²⁸ Gai honi buruz informazio ugari (Unabomberren historia barne) daukan web orria:
<http://es.geocities.com/anticivilizacion>

dagoena hil arteko lau espetxe zigor betetzen. Urte horietan guztietan unibertsitateetan, hegazkinetan eta informatika enpresetan jarri zituen lehergailuak, hiru pertsonak bizia galduz. 1995. urtean komunikatu bat bidali zuen New York Times egunkarira, *Freedom Club* delakoak sinatua. Idatzia manifestu luze bat zen (*Gizarte industrialala eta bere etorkizuna* izenburua zuena). Bertan, bizitza basatiaren itzuleraren alde egiten zuten, gizarte moderno industrialaren suntsipena aldarrikatuz. Unabomberrek komunikatua publikatuz gero lehergailuak jartzeari utziko ziotela adierazi zuen: “ideia antiteknologikoak publikatzeko garaia iritsi dela uste dugu”, adierazi zuen. New York Times egunkariak manifestua publikatu zuen. Urte horretan bertan atxilotu zuten, FBIk 20 urte baino gehiagoz gehien bilatutako pertsona zena, bere anaiak salatu ostean.

Unabomberren jarduna anekdotikoa izan badaiteke ere, bere idatziek gizarte industrialaren aurkako oposizio sistematiko eta egituratua suposatzen dute, eta hor dago bere garrantzia. Era berean, teknologiaren aurkako bide estremoaren (biolentziaren) sinbolo da.

Neoluddismoa, hala ere, gaur egun **hacker**-en mugimenduarekin ere lotu daiteke. Hau gizarte industrialaren errefusapen orokor bat izan beharrean, informatika eta teknologia berrien aurkakotzat definitu dezakegu zehazkiago. Hala ere, zaila da jakitea noraino hackerren ekimen hauek teknologiaren aurkako xede kontzientea duten edota bestelako helbururik (dirua, ospea...) duten.

5. KONKLUSIO MODURA

Lan honetan kapitalismoaren eta honen dakarren garapen teknologikoaren aurkako erresistentziak aztertu ditugu. Erakundetze prozesuak aztertzerakoan, hauek beraiekin dakartzaten erresistentziak azterketetatik kanpo gelditu ohi dira; normalean erresistentzia izate horretan gelditu eta garaile ateratzen ez direlako (prozesua guztiz aldatzearen zentzuan). Lanean zehar argi gelditu da luddismoa erantzun inkontziente eta irrazional bat izatek urrun dagoela; aitzitik, luddismoak esanahi inportantea duela kapitalismoaren aurkako –eta honek berarekin dakarren garapenaren aurkako– erresistentzia gisa. Finean, luddismoak lanaren gaineko langileen kontrolaren kuestioa jarri zuen mahai gainean.

Luddismoak, era berean, gaur egun gaurkotasuna du teknologia berrien aurrean gertatzen den oposizioa beste ikuspuntu batez aztertu ahal izateko. Ildo honetan, neoluddismo bezala ezagututako fenomenoaren zenbait zertzelada aipatu ditugu, mugimendu ludditaren baitan irakaspenak bilatzen dituen korrante bat den heinean.

Finean, kapitalismoa eta teknologiaren erakundetze nahiz naturalizazio prozesu indartsu eta ia *ahalguztidunen* aurkako oposizioak garatu izateak, prozesu hauen izaera soziala eta, beraz, ez-naturala erakusten digute. Hau da, gauzak horrela direla baina beste modu batez izan daitezkeela, azkenean prozesu hauek erabaki politiko jakin batzuen ondorioz gertatzen baitira. Honengatik dauka bere garrantzia luddismoa bezalako mugimendu *ahaztuak* aztertu eta bertatik irakaspenak ateratzea.

6. BIBLIOGRAFIA

- Herrera Bravo, Rodolfo, *Ciberespacio, sociedad y derecho*. Internetetik hartua: www.alfa-redi.org/upload/revista/100703--23-2--cib.pdf 2004/05/24an.
- Michel Foucault-i elkarrizketa, *El ojo del poder*, fotok.
- Noble, David F., *Una visión diferente del progreso. En defensa del luddismo*, Alikornio ediciones, Bartzelona, 2000.
- Thompson, E.P., *La formación de la clase obrera en Inglaterra*, 2. liburukia, Editorial Crítica, Bartzelona, 1989.
- Unabomberren historia:
<http://es.geocities.com/antivilizacion>
- Zerzan, John eta Zerzan, Paula, *¿Quién mató a Ned Ludd?*, Internetetik hartua: www.sindominio.net/oxigeno/ludd.htm 2004/04/15ean.